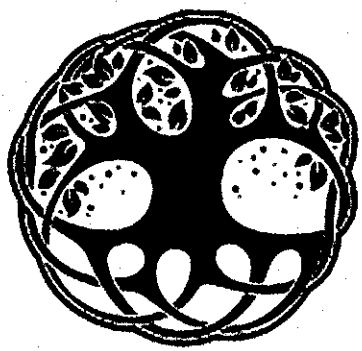
Anlayışta derinleşme ve kemalata varma, ancak bu şekilde meydana gelir. **Temel ve ara katlar olmadan, çatı katı var olamaz. Ve diğer basamaklar olmadan, en üst basamak ortaya çıkmaz.**

Ruhun Engelleri

İnsanın, onu tutan ağırlıklardan kurtulup gittikçe hafiflemesi, içindeki fırtınaların dinmesi, ruhunun durulması, huzura, mutluluğa, neşeye, dengeye ve bütünsel bir şifaya kavuşabilmesi için her varlığın aradığı o "güvenli liman"ı bulması gerekir. Elbette o limanı yine "kendi içinde" bulacaktır. Ancak kendi varlığında olan o en değerli hazineyle neden bir türlü karşılaşmaz ve o güvenli limanı neden bir türlü bulamaz? Neden hep dalgalı ve fırtınalı denizlerde, bir aşağı bir yukarı bocalayarak yolculuk etmeye mahkûm olmuştur? Neden içsel güneşi göremez? Neden hep "yabancı sahiller"de sürekli tacize maruz kalır?

Nuh'un Gemisi, hakikatinde insan bedenidir. O gemi, ancak var olan tüm hayvanları (yani ahlakları, sıfatları) içinde tam bir dengeyle barındırmaya başladığında amacına ulaşacak yapıya kavuşabilir. Gemiye her hayvandan ikişer tane alınması ve hiçbirine iltimas geçilmemesi, insanın kendi gemisini kurtarabilmesi için ihtiyacı olan bu dengeyi anlatır. Her hayvandan (ahlaktan, sıfattan) ikişer tane vardır, çünkü onlar kendi nesillerini devam ettireceklerdir. Ahlaklar (sıfatlar) da kendilerini ezeli ve ebedi olarak sürdüren niteliklerdir. Bunlar ayetlerde ve Tasavvuf Geleneği'nde Allah'ın esmaları (nitelikleri, sıfatları) olarak geçer. Ortadan kalkmaları mümkün değildir. Varoluş

içinde sürekli kendilerini yeni kıyafetler üzerinden devam ettirirler. Ancak insan varlığının içinde hepsinin dengeye getirilmesi mümkündür. Ancak o zaman o gemi Nuh'un Gemisi olacak, bu dengeye geldiğinde kapılarını kapayacak ve dışarıdaki dalgalar karşısında olabilecek en dengeli yapıya kavuşacaktır. Zamanı gelip güneş açtığında da, güvenli limanı bulacaktır.

Ancak beşerin gemisi öyle midir? Hayır... O gemide kimi hayvanlardan (sıfatlar, nitelikler) sürü halinde vardır. Ve kimisinden de sadece iki tane. Bu durumda, sürü halinde olanlar, kendilerinden az olanlara üstünlük sağlar, geminin yaşam dengesini bozar ve ötekileri bastırırlar. Ve hepsinden beteri, gemiyi Nuh'a (insana, sahibine) kullandırtmazlar, onu bizzat kendileri kullanırlar. Böyle bir gemi (insan), fırtınaları (yaşamın günlük iniş-çıkışları) bırakalım, en durgun sularda (tüm dış şartlar cennet gibi olduğunda) dahi içinde cehennemi yaşar. Çünkü içindeki sıfatların dengesi yoktur. Ve **iç ayarlar bozuk olduğunda, dışarıda bir cennet dahi olsa, o cennetin tadına varılamaz. Tıpkı eski dönemlerdeki anten ayarları gibi: TV yayınları en net haliyle odanın her yerinde mevcuttur. Ancak gereken ayar yapılmadığında, görüntü bozuk olacak ve en güzel filmler dahi izlenemez hale gelecektir.** İnsan ile varoluş arasındaki ilişki de aynen böyledir. Mesele, antenini (anlayışını, iç âlemini) doğru ayara ve dengeye getirmektedir ki, görüntü net olsun.

Beşer adı verilen gemi de, tıpkı gerçek bir gemi gibi, hangi hâkim sıfatların eline verilmişse, kaptanı yerine gemiyi yönetenler de o sıfatlar olacaktır. Oysa gemileri hayvanlar (sıfatlar, yolcular) kullanmaz, insan (Nuh, zat, kaptan) kullanır. Hâkimiyetin sıfatlarda olduğu, armoniden uzaklaşmış ve kaptanı görevden alınmış o geminin dingin bir limana ulaşması mümkün olabilir mi? Bir diğer deyişle huylarının, alış-

kanlıklarının ve engelleyemediği davranışlarının kontrolünde olan, dengesi bozulmuş beşerin gemisi hiç gün yüzü görebilir mi? Doğal olarak hayır...

Peki bu gemiyi dengeye kavuşturmak nasıl mümkün olabilir? Bunun için yapılması gereken şey, öncelikle gemideki isyanı bastırmak, tüm yolcuları olmaları gereken yere yerleştirmek ve kaptanını tekrar hâkim kılmak olacaktır. Kaptan, geminin kontrolünü, orada en fazla üreyen ve güçlenen hayvanlara (sıfatlara) bırakmıştır, çünkü kendine güvenemiyordur. Yani, bir yandan bunu kendisi de istiyordur. Oysa yetki hâlâ ondadır. Eğer kendine güvenmeye başlarsa, gemiye hâkim kıldığı herkesi görevden bir bir alabilme gücüne de sahiptir. Çünkü tıpkı sıfatlar gibi, geminin kaptanı da ortadan kaldırılamaz. Ancak güç, bunlar arasında gidip gelir.

İşte Tasavvuf Yolculuğu'nda; beşerin gemisini ele geçirmiş olan, onu cennete (güvenli liman) ulaştırmak yerine sürekli cehennemlere (fırtınalar) sürükleyen, o geminin varoluş amacına ulaşmasını engelleyen ve günün birinde de o okyanusun ortasında parçalara ayrılıp batmasına neden olacak bu sıfatların o gemi (insan bedeni) üzerindeki hâkimiyetlerinin ve sürekli verdikleri zararların ortadan kaldırılması, en hayati konulardan biridir. Bunun için önce, yolcunun bu sıfatları öğrenmesi, sonra bunların hangilerinin kendinde hâkim olduğunu tespit etmesi, takiben kontrolü onlardan nasıl alacağını öğrenmesi ve sonra da bunu gerektiği şekilde eyleme dökmesi gerekir.

Bu sıfatlar; insanı kendi ereğine ulaşmaktan alıkoyan, kendi doğasını yaşamasına izin vermeyen ve onu huzur yerine sıkıntılar içinde yaşamaya mahkûm eden temel huyları, alışkanlıkları ve davranış-düşünme şekillerini daimi olarak besler. Ve bunun yanında, bunlardan biri güçlendiğinde, diğerlerini de uyandırır. Burası çok önemlidir: **Bu sıfatların hepsi temizlense ancak sadece biri kalsa, zaman-**

la ötekileri tekrar uyandırır. Bu nedenle, tamamının temizlenmesi gerekir. Bu durumda da, yolcunun sabırlı olması gerekir. Hiçbir şey bir anda olmayacağı gibi emek ve zaman verildiğinde de düzelmeyecek bir durum yoktur.

Nefsin Olumsuz Sıfatları

Bu sıfatlar, kendilerine benzer nice olumsuz sıfatı da içerdiklerinden, temel olarak bu ana başlıklarda toplanmışlardır. Yoksa elbette olumsuz sıfatların sayısı da, tıpkı olumlular gibi, oldukça yüksektir.

Kadim Tasavvuf Geleneği'nde insanın o güvenli limana varmasını engelleyen, gemiyi ele geçirip fırtınalı denizlere açan, beşerin içindeki insan tohumunun çatlamasını önleyen, onu yaşamın öğütücü tekerleğinin dişlileri içinde heba olmaya yönlendiren temel olumsuz sıfatlar; kin, kibir, yalan (riya), gadap (öfke), şehvet, gurur ve hırstır.

İlk adım olarak bunların her birinin detaylı olarak bilinmesi ve doğalarının (nelere yol açacakları, neleri engelleyecekleri) anlaşılması gerekir. Aynı zamanda talibin, bunlardan hangilerinin kendi nefsi üzerinde hâkim olduğunu tespit etmesi gerekir. Bunu samimi bir şekilde yapabilmek gerekir. Zira **kendinde bu sıfatları tespit edemeyen, aslında bu sıfatlara sahip olmadığından değil, bu sıfatlar arasından "riya"nın pençesine düştüğünden bunu yapar.** Çünkü bu sıfatların tamamının ortadan kalktığı bir nefs; iç sıkıntısından, hırslarından, arzularından, dengesizliklerinden, iniş-çıkışlarından, sakinleştiremediği zihninden vb nice şikâyetten uzaklaşır. Ancak çoğunlukla durum öyle değildir. Beşer, kendini kandırmayı sever sadece. Şikâyetler devam eder ve aslında "onun bu şikâyetlerde hiç suçu yoktur(!). Her şey dışarıdan ve öteki insanlardan kaynaklanmaktadır(!)".

İşte beşerin kendine ve ötekilere söylediği en büyük yalanlardan biri budur. Bu durumda da, riyanın yanında, aynı sıfat ailesinden olan "yalan" hali içine girmiş durumdadır. Ve buradan devam edilmesi halinde, diğer sıfatların da ortaya çıkacağı aşikârdır.

Kısacası dışarıdaki şartlar hiçbir zaman nefsin tam istediği gibi olmayacaktır. Bu şartlar oldukça iyi olabilir, ancak birebir her istediğinin dışarıda olmasını beklemesi, hedefi "sonsuza dek mutsuzluk" üretecek bir yere koyması demektir. Ancak beşer bunu yapmaya meyillidir. İstediği şeylerin yüzde 95'ine dahi sahip olsa, o, kalan yüzde 5'ine takarak onları arzular ve kendi cehennemine odun taşımaya devam eder. İşte bu tavrın kendisi, onun huzurunu ve mutluluğunu yaşamının sonuna kadar engelleyen şeyin ta kendisidir. Bu tavrını bırakmasıyla ulaşabileceği huzur ve mutluluğa ulaşmak için, o huzur ve mutluluğu engelleyecek bir yaşam tarzını benimsemek baştan aşağı çelişkilerle dolu olsa da, bunun tespiti için "farkındalık" ve "tefekkür" gerekir. "Hırslar" ve "arzular" güvenli limanın bulunması yolunda engelin ta kendisidir. Daha yoğun ve güçlü bir hale ulaştıklarında alacakları ad da "şehvet"tir.

Aslında yapması gereken tek şey, dışarıda o şartları sağlamak üzere kalbi durana dek (ve boşa) koşmaya devam etmek yerine, bu anlayış eksikliğinden kaynaklı cehaleti kendi varlığından kaldırmaya çalışmaktır. Beşer, aslında dışarıda istediği şartların oluşmamasından değil, kendi içinde anlayışın yeterli derinliğe ulaşmamasından dolayı sıkıntılıdır çoğunlukla. Çünkü **tüm bu sıkıntılar, tatminsizlikler ve yanmalar; bir insanın mutlu ve huzurlu olması için gereken tüm dış şartlara sahip olanlar tarafından da yaşanır.**

Bu noktada, öncelikle, her şeyin bir sınırı olduğunun anlaşılması gerekir. Tarihte radikal bazı gelenekler, insanların

bir köpek gibi yaşayarak dahi mutlu olabileceğini öne sürmüşlerdir. Yani hiçbir şey yapmadan, sokakta ne bulursa o şartlarda dahi huzurlu ve mutlu olunabileceğini aktarmışlardır. Bu yolların Diyojen gibi kimi temsilcileri bunu bizzat tüm insanlığa göstermişlerdir; sokaklarda yer yer fıçıların içinde yaşamış, ne bulurlarsa yemiş ve bu durumda dahi Büyük İskender gibi bir hükümdarın "Değerli bir bilgesin. Benden ne dilersen vereceğim" sözüne karşı "Gölge etme, başka ihsan istemem" diyerek, iç hallerinin derinliklerini ve bu öğretideki samimiyetlerini göstermişlerdir. Ancak bunlar, insan potansiyelinin limitlerinin gösterilmesi için açığa çıkan "uç noktalarda" yaşantılardır. Hedef değildirler. Çünkü uçlar, ortanın bulunması için gereklidir, yoksa oraların "mutlak doğru" ilan edilmesi için değil.

Öyleyse, dengeli ve kapsayıcı bir yolda bu sınırlar ne olmalıdır? Bugün zaten bin bir güçlükle yaşamın içinde savrulmadan durabilmeye çalışan insanlara "Sokaklarda yaşayın, bakın Diyojen yaptı" demek, ne kadar olgunluk içerebilir? Bu durumda bir şey unutulmuş olmaz mı? Evet, hem de büyük bir şey: O, Diyojen'di. Ve onun açığa çıkarması gereken mesajı iletmesi adına, ona verili yetilerle uç noktalarda bu halleri yaşaması mümkün olmuştu. Ancak Diyojen, tüm insanlığın genel karakterini temsil etmiyordu. Sadece "Hz. İnsan"ın içindeki potansiyellerden birini temsil ediyordu. Ve bu temsili ile, nice güzel şarta sahipken sıkıntılar içinde yaşayan beşere gereken mesajı vermişti. Kendi döneminde de, sokakta bırakılmış büyük bir fıçının içinde yaşarken dahi huzur ve mutluluk içindeyken, nice zengin öğrencisi ondan bu hikmetleri öğrenmek üzere kuyruğa giriyordu. Çünkü maddi anlamda ne kadar zengin olurlarsa olsunlar, Diyojen'in bulduğu hazinenin yanında fakir kaldıklarını biliyorlardı. Dünya üzerinde nefsin arzu duyabileceği her şeye (güç, zenginlik, ün, hükümdarlık) sahip nadir insanlardan biri olan Bü-

yük İskender'in son sözleri de, bunu doğrular niteliktedir: "Bir daha dünyaya gelseydim, Diyojen gibi olabilmeyi isterdim..." Çünkü sonunda, Diyojen'in, onun ve hiçbir hükümdarın fethedemeyeceği şey olan "sonsuzluk"la nasıl birlik halinde olduğunu, gerçek zenginliğin ve daimi tatminin ne olduğunu anlamıştı. **Diyojen; dünya üzerinde İskender'in, yanında fakir kaldığı tek insandı. Ve onun fethedemediği her şeyin simgesiydi.** "Bu mezarlıkta ne arıyorsun?" diye sormuştu, bir gün ona. "Babanın kemiklerini arıyorum İskender" diye cevaplamıştı. "Ama ötekilerden ayırt edemiyorum. Ya sen?"

İnsan-ı Kâmil, böyle bir varlıktır işte. Onun yanındayken ne hükümdarların hükümdarlığı kalır, ne de dış zenginliğin bir değeri. Bir sözüyle insanları cehennemlerinden çıkarır, bir başka sözüyle hükümdarları fakir bırakır. Karşısına gelenin kalbine kadar işler. Hali, ruhu ve sözleri duyana ömrü boyunca eşlik eder, yeri gelir yaşamlarını kurtarır. Ancak tasavvufun en yüksek kavramı ve insan varlığının ereği olan "İnsan-ı Kâmil" kavramının kısaca açılımı için dahi önce bu alanın tüm kavramlarının iyice anlaşılması, sonra da o derinliklerin sezgisel olarak kendilerini açmaya başlaması gerekir. Bu konu ilgili istasyonda açılmak üzere not edilerek "denge" konusuna geri dönmek gerekirse; Diyojen, bir uç nokta üzerinden insan potansiyelini ve zenginliğin aslında ne olduğunu göstermek üzere rolünü oynamış özel bir ruhtur. Ancak daha evvel de belirtildiği üzere, sağlıklı olan "denge" üzerinden bu yolda yürünmesidir.

Öyleyse tüm bu yolculukta, fiziksel anlamda insanın da öncelikli olarak dengeye koyması gereken şartlar olduğunu kabul etmek ve bunları ortaya koymak gerekir. Eğer bu yapılmazsa, o öğreti nice insan için "ütopik" ve "hayali" olacaktır. Çünkü herkesin İsa Makamı veya Diyojen gibi bu yolu yürüme ve yaşama şansı yoktur.

Bu yolda yürümek için sağlanması gereken öncelikli şartlara "temel yaşam şartları" adı verilir.

Temel Yaşam Şartları

Temel yaşam şartları; bir insanın bu yolculuğa çıkması için, yaşadığı fiziksel çevre içinde kendine yönelik olarak sağlaması gereken şartlardan oluşmaktadır. Kimi insanlar bunlardan bazıları sağlanmadan da bu yolculuğa çıkabilir elbette. Ancak bu istisnalar nedeniyle kimseden bunu yapması beklenemez. Yani, fiziksel bedeni ve yaşamı için gereken temel ihtiyaçları sağlamadan, kimseden bu yolu yürümesi beklenemez, kimse bu yolu yürümeye zorlanamaz ve yolu yürüyemediği için de kimse eleştirilemez.

Örneğin, karnı açken bir insana "bu tür şeylere takılma" demek, nasıl gerçek dışı bir şey ise; sağlığı yerinde olmayan ve fiziksel sıkıntılarla boğuşan bir insana da "onları unut, buraya odaklan" denemez. **İnsan adı verilen varlık, ne sadece fizik bedenden oluşur ne de sadece ruhtan. Bunlardan birini dışlayan hiçbir yol, kâmil bir yol değildir. Kendi zamanlarının kâmil kabul edilen yolları olabilirler, ancak bugünün değil. Kemalat, her şeyin kapsandığı yollarda olur. Ve bu yolların da esas alacağı kriter "denge"dir.** Bu nedenle de, söylemleri "dengeli" olur, "radikal" değil. Bu durumda; karnı aç olana bu yollarda önce "karnını doyuracak şartları sağla" denecektir. Veya sağlığını ihmal etmiş olana "önce sağlığını düzeltmek için gerekenleri yap" denir. Çünkü tüm bunlar dikkat dağıtır ve yolcunun önüne sürekli engel oluşturacak durumlar yaratır. Bunlar halledilmeden maneviyat yoluna girilmesi, zaten ince ve zorlu olan çalışmalara ek yükler bindirir.

Öyleyse, öncelikle "temel yaşam şartları"nın ne olduğu anlaşılmalıdır. Ki bu şartlar sağlanmış olmasına rağmen bir

şeyler eksikse, kendi nefsinde bunlara neden olan eğilimleri tespit edebilsin yolcu.

1. Beslenme ve Barınma İhtiyacının Karşılanması

İlk olarak, bedenin beslenme ihtiyacının periyodik olarak karşılanması için gereken şartların sabitlenmesi gerekir. Yani talibin karnı açken, henüz kendi temel ihtiyaçlarını giderecek gelire (veya şartlara) sahip değilken, maneviyatla ilgili yolculuğa çıkması, temellerin zayıf olmasına yol açar. Zaten bu haldeyken de bu yolda yürümek, kolay kolay mümkün olmaz.

Elbette başını sokacağı bir yere sahip olması veya böyle bir yerin sağlanması da temel ihtiyaçlardandır. Kendi içine döneceği, çalışmalarını yapacağı ve tefekküre dalacağı bir odasının olması dahi, olmaması yanında kıyaslanamaz getirilere sahiptir.

Eski dönemlerde bunlara ihtiyaç duyulmama nedeni, bu yolda tarikatlara girip, her şeyi geride bırakarak sadece bu alana odaklanmaya izin verecek bir sosyal yapının olmasıydı. Bir tarikata giren ve kendini adayan talibe bir oda verilir, yeme-içme veya para kazanma derdi ondan alınırdı. O da orada bulunduğu süre boyunca tarikata hizmet ederdi. Bu yöntem bugün dünyanın nice coğrafyasında batıni gelenekler arasında hâlâ bulunmasına rağmen, bugünün insanı için kemalatın sağlanması yönünde tercih edilesi bir yol değildir. Çünkü **her devrin kendi ruhu vardır. Ve bugünün ruhu, dünün ilacıyla kemalat bulamaz.**

Bugünün insanı; hem özgürlüğü hem de kapsamlı bir kemalatı sağlayabilmesi için kendi ayakları üzerinde durması beklenen bir varlıktır. Dünkü gibi gidip kendini bir otoriteye teslim etme ihtiyacında olan insan için, dünün aksine bugün "Acaba nelerden kaçıyor?" sorusu sorulur. Dün bu tavır bu yolda yaygınken,

bugün talibi kemalattan uzak tutacak sonuçları olan bir tavır olarak görülür. Çünkü insan değişmiştir, yaşamın ritmi değişmiştir ve tüm bunlarla birlikte rahatsızlık değişmiştir. Rahatsızlık değiştiğinde de, eski ilaçlar insana fayda getirmez, daha çok zarar ve zaman kaybı getirir.

Öyleyse bugünün insanı, karnını doyuracak ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir duruma sahip olmalıdır. Bu da topluma bir katkı sağlaması, bir işe sahip olması ve bunun karşılığında da ihtiyacı olan hizmetleri almak üzere bir gelir sahibi olması anlamına gelir.

2. Sağlık Şartlarının Sağlanması

Talibin dikkatini dağıtacak (ağrı, sızı, halsizlik, bulantı vb) semptomları olan rahatsızlıklar, bu yolda onun yeri geldiğinde odaklanmasını ve yeri geldiğinde de gevşemesini engeller. Bu yolun yolcularının öncelikle sağlıklarına çok dikkat etmesi gerekir. Çünkü bedenleri kendi malları değildir, onlara emanettir. Ve emanete hıyanet etmek, bu yolda olumlu geri dönüşleri olmayan bir tavırdır.

Bu durumda, öncelikle mevcut bir sıkıntı varsa, giderilmek için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Beslenme şekli değişecekse değiştirilmeli, belli gıdaların alımı kesilecekse hemen kesilmeli ve belirli bir tedavi sürecine girilmesi gerekiyorsa hemen girilmelidir. Bu şekilde, o rahatsızlığın hızla tedavi edilerek bedenin rahatlatılması sağlanmalıdır ki, odaklanma, tefekkür ve çalışmalar için gereken şartlar da sağlanmış olsun.

Daha uzun sürecek tedaviler veya kronik rahatsızlıklar için ise, bir yandan gerekenlerin yapılması ve semptomların en aza indirilmesi, öte yandan da bu yolculuğa devam edilmesi mümkündür. Çünkü mesele tam sağlığa sahip olup olmamaktan çok, sağlık sorununun odaklanmayı engelleye-

cek duruma gelip gelmemesidir. Buna engel olmayacak durumlarda yola devam edilmesi, manevi yönüyle bizzat sürece katkı sağlayacağından, oldukça yararlı olur. İçsel huzur, sükûnet ve dinginliğin fiziksel bedenin tüm bağışıklık sistemini ne kadar ciddi oranda güçlendirebildiği ve iyileşme süreçlerini nasıl hızlandırabildiği, bugün bilimsel olarak ispat edilmiş bir gerçektir. Bu hallere sahip bir varlık, varoluşun bütünü tarafından desteklenir. Bu desteğin içerideki karşılıkları, bağışıklık sisteminin güçlenmesi ve ruhsal dengeye kavuşulmasıdır. Dışarıdaki karşılıkları ise, yolcuya destek olacak dostluklar, durumlar ve açığa çıkışlardır. Ancak bağışıklık sisteminin güçlenmesinin ve ruhsal dengenin bulunmasının hastalıklardan tamamen kurtulmak anlamına gelmediği ve değerli manevi dostlara sahip olmanın bu yürüyüş için tek başına yeterli olmadığı da unutulmamalıdır. **Varoluş kendine has bir akış üzere bulunur. Ve hiçbir oluşum, mevcut konumunu sürekli olarak sabit bir çizgi üzerinde tutamaz. Her an değişim, dönüşüm ve yenilenme vardır. Mesele, elden gelenin en iyisini yapıp gerisini O'na teslim edebilmekte yatar.**

Bununla birlikte ağır depresyon, takıntılı kişilik yapısı, manik depresif haller ve şizofreni gibi durumlarda mutlaka profesyonel yardımın alınması gerekir. Çünkü belli başlı psikolojik sorunlar bedende belirli salgıların gerekenden az veya fazla olmasından kaynaklanır. Her ne kadar içsel hallere bağlı olarak bu salgıların oranları değişebilse ve belirli bir süre sonra dengelenebilse de, kimi durumlarda bu salgıların psikolojiyle bağlı olmayan biyolojik nedenleri de olabilir. Bu durumlarda beden salgılarının sadece içsel düzenlemeyle dengeye getirilmesi mümkün olmaz ve dışarıdan da destek gerekir. Çünkü belirli eşikler aşılmış ve durumu tek başına kontrol altına almak, yolcu için iyice zorlaşmıştır.

Sık karşılaşılan bir başka durum ise, çoğu insanın ken-

di varlığını anlama ve öze dönme yoluna girmemesi nedeniyle psikolojilerinin bozulması ve zaman içinde bedensel salgılarının da bozularak, onları hem fizyolojik hem de psikolojik rahatsızlıkların içine sürüklemesidir. Dünya üzerinde kendi varlığını anlama yolunun yaygın olmadığı coğrafyalarda psikolojik rahatsızlıkların bu denli yaygın olması ve yaşam standartları ne kadar yüksek olursa olsun, tatminsizlik ve mutsuzluk oranının aşağı çekilememesi de, genellikle bu nedenlerden kaynaklanır.

Bu aynı zamanda, daha evvelden yokken, yaşamın bir noktasında ortaya çıkan psikolojik rahatsızlıkların da çoğunun bağlı olduğu bir durumdur. İçsel dengeden uzaklaşıldığında, fizyolojik ve psikolojik dengeler de bozulur. Bu da yaşamın belirli bir noktasında kendini çeşitli hastalıklar ve rahatsızlıklar olarak ortaya çıkarır. İçsel dengelerin kazanılamaması halindeyse, yaşam sürekli dış destek (ilaç, tedavi vb) ihtiyacıyla sürdürülmeye muhtaç hale gelir.

Bu nedenlerle; yolcu öncelikle kendinin iyice farkında olmalı ve fizyolojik olduğu kadar psikolojik durumunun da tıbbi müdahale gerektirmeyecek sınırlar içinde olduğundan emin olmalıdır. Süregiden içsel sıkıntıları, kimi zaman verdiği aşırı tepkileri, genel bir içe kapalılığı veya değişken halleri olabilir. Bunlar hemen her insanda olan ve kendi varlığına yabancı olmanın doğal neticeleri olan hallerdir. Mesele tüm bunların, çevresiyle ilişkilerini tamamen bozacak ve yaşamını normal olarak sürdürmesini engelleyecek derecede ortaya çıkmamış ve kronik hale gelmemiş olmasındadır. Çünkü bu tür aşırılıklar, bir bünyede içsel öğretinin sindirilmesini engeller ve verimli toprakları zehirler. Verimliliğini yitirmiş topraklara atılacak manevi tohumlar da (kelam, logos, hal içeren söz) ne kadar güçlü ve sağlıklı olursa olsun, o topraklarda yeşermez.

rmemesi nedeniy-
de bedensel salgı-
hem de psikolojik
ya üzerinde ken-
ığı coğrafyalarda
olması ve yaşam
, tatminsizlik ve
genellikle bu ne-

en, yaşamın bir
lıkların da çoğu-
den uzaklaşıldı-
zulur. Bu da ya-
astalıklar ve ra-
elerin kazanıla-
(ilaç, tedavi vb)

vice farkında ol-
umunun da tıb-
de olduğundan
mi zaman verdi-
değişken halle-
kendi varlığına
dir. Mesele tüm
zacak ve yaşa-
ek derecede or-
sındadır. Çün-
nin sindirilme-
erimliliğini yi-
a (kelam, logos,
sa olsun, o top-

3. Mevcut Tacizlere Karşı Önlem Alınması

Taciz, her talip için değişken bir durumu ifade eder. En genel ifadesiyle "talibin dikkatini sürekli dağıtan durumlar" anlamına gelir.

Tasavvuf Yolu'na girmek için tacizlerin ortadan kaldırılmasının beklenmesine gerek yoktur. Çünkü tacizler, dış dünya ile ilişki halinde olan bireylerde ve fiziksel varoluşun da bir zorunluluğu olarak, belirli bir seviyede her daim devam edebilir. Ancak bu yolda ilerlemenin hızlanabilmesi için, talibin, yaşamındaki yoğun tacizlerin giderilmesi yolunda adımlar atmaya niyet etmesi gerekir. Tacizler bir anda veya kısa süre içinde giderilebilecek türde olmayabilir ve yaşamın belirli bir noktasında müdahale edilebilecek yapıda olabilirler. Bu nedenle önemli olan önce buna niyet edilmesi ve ilk fırsatta uzaklaşmak için gereken adımların atılmasıdır.

Tacizler, yapılarına göre "dış tacizler" ve "iç tacizler" olmak üzere ikiye ayrılır.

Dış tacizler, talibe dışarıdan gelen ve içindeki hali bozan etkilerdir. Ailece yaşanan ve birlikte oturulan bir evdeki daimi kavga ve gürültü, buna bir örnektir. İş ortamında sürekli baskıya maruz kalınması ve haksızlığa uğranması, buna bir başka örnektir. Birlikte olunan insan ile yaşama bambaşka açılardan bakılması nedeniyle sürekli çatışma yaşanması ise, en fazla görülen örneklerden biridir. Bu durumların dengeye konması, insanın kendi vereceği kararlar ve alacağı tedbirler ile olacaktır.

İç tacizler ise, talibin içine sürekli sıkıntı veren durumlardan oluşur. Örneğin, talibin ödemesi gereken bir borca sahip olması, içsel tacize girer. Ancak bu durumda birileri onu taciz etmese de durum nedeniyle içsel olarak sıkıntı yaşar. Haddini aşan suçluluk ve değersizlik duygusu, yine iç tacizlere birer örnektir. Sürekli kendini suçlayan veya kendini de-

ğersiz gören bir bünye, aynı zamanda potansiyel olarak sahip olduğu değeri anlamakta da zorlanacaktır. Kimi konularda takıntılı olmak, yine içsel tacizlere bir başka örnektir. Gereğinden fazla önem verilen konular, talibin aklında sürekli gezeceğinden, verimini düşürür ve hızını keser. Takıntıların önü alınmadığında, bu sürecin obsesif (takıntılı) rahatsızlıklara dönüştüğü, bilinen bir gerçektir. Dini (manevi) korku ise bir başka iç tacizdir. Din adı verilen yolun şekillerden, ritüellerden ve ezberlerden oluştuğu (yani meyvenin sadece kabuk olduğu) zannı ile yaşayan coğrafyalarda insanlara çocukluklarında enjekte edilen "sahte korkular", çoğu zaman onları hayatları boyunca takip eder ve gelişmelerini engeller. "Dinden çıkarsın", "inanç sorgulanmaz" veya "öğretilenin dışında bir şey yapmak günahtır" gibi, aslında din ile ilgisi olmayan bu sahte korkular çocuklara küçük yaşlardan itibaren yerleştirilir ki, çelişkileri kolay kolay sorgulayıp, hak dini bulup, özgür olmasınlar ve Hal-i Muhammedi'yi bulamasınlar. Neden? Çünkü o hali bulurlarsa kullara kul olmaz, manevi görüntüler üzerinden kandırılamaz ve kimselerin keyfi din yorumlarını hak din zannetmezler. Böylece kimse de "Allah böyle diyor" diyerek, aslında kendi isteklerini Allah'ın adını kullanarak onlara kabul ettiremez ve ruhlarına tecavüz edemez. Bu **korku, yeri geldiğinde manevi dost tarafından Allah'ın izniyle kaldırılır. Hem de öyle bir kaldırılır ki, talip bu işin nasıl olduğuna şaşar kalır.**

Dışsal ve içsel tacizlerden uzaklaşmak da başlı başına birer konudur ve bu yolculuğa çıkma kararı alanlar için zorunludur. Bu yolda yürümeye karar verenlerin kendi içinde, eline geçen her fırsatta tacizlerden uzaklaşmak ve daha sakin, huzurlu ve dingin yaşam şartlarını oluşturmak üzere karar alması gerekir. Bu, fiziksel yaşamda yeme-içme-barınma ve sağlıklı olma ihtiyacı nasıl temel ihtiyaçlarsa, manevi yolda yürümek için gereken irade ihtiyacıdır. **Bu yolda temel**

olan, insanın kendi vereceği emektir. Kendine emek vermeyeni kimse dışarıdan ilerletemez. Ve eşeğini sağlam kazığa bağlamadan edilen duaların yarım kalıp, çoğu zaman karşılık bulamayacağı gibi; her şeyi dışarıdan bekleyen bir nefs de, ancak olduğu yerde sayacaktır.

Bu nedenle; fiziksel yaşam için beslenme ihtiyacı, sağlık ihtiyacı ve barınma ihtiyacı nasıl ihtiyaçlarsa; manevi yolculukta da yaşamını saflaştırmak, onu sükûnete getirmek ve bu yolda kendi üzerinde gerekeni yapmak için emek verme kararı alarak o iradeyi ortaya koymak, olmazsa olmaz bir gerekliliktir. "Mürid" kelimesinin kökünün "irade eden" anlamına gelmesi, boşa değildir. Ancak o iradeyi gösterip, o kapıda durabilen, bu yolun yolcusu olmaya aday (mürid) olur.

Nefsin Olumsuz Sıfatları

Talibin atacağı adımlardan biri de kendi bünyesinde hâkim olan olumsuz sıfatları belirlemek olacaktır. Daha sonra, yolculuğunun (seyr-i süluk) ilerleyen aşamalarında, bunların kökenlerine inmek ve onları besleyen kaynakları kesmek üzere neler yapacağını öğrenir. Ancak her yolda olduğu gibi, bu yolda da adımlar sırayla atıldığında ve basamaklar sırayla çıkıldığında güçlü ve kalıcı bir sonuç sağlanır.

Bu olumsuz sıfatlar nelerdir? İnsanı neden engellerler? Onda hangi etkileri yaratırlar? Ve nasıl tespit edilebilirler?

Kin

Kin; ruhun zehridir. Tasavvuf Yolu'nda olduğu gibi, tüm aydınlanma geleneklerinde, dinlerin özünde ve içsel öğretilerde böyle geçer. "Kini olanın dini olmaz" sözü, içinde kin taşıya-

nın, dışarıdan hangi dine mensup olursa olsun ve hangi şekli ibâdetleri yaparsa yapsın, özünde, din yolu üzere olmadığını anlatır. Çünkü esas olan temiz bir gönle sahip olmak ve tüm ibâdetlerden hedef, beşere bunu hatırlatmaktır. Ancak **bir yandan içinde kin taşıyıp, öte yandan temiz bir gönle sahip olmak olanaksızdır. Çünkü kinin kendisi, gönlün üstünü lekeleyen en büyük kirlerden biridir. İçinde kin ve nefret olan bir gönlü temizleyecek bir dış abdest yoktur.** Onun abdesti ancak bu kirlerden arınmayla olur. Erenler için alınan dış abdestin tek başına bir anlam ifade etmeme nedeni, içi abdestsiz olduktan sonra dış abdestin etkisinin sınırlı kalacağını bilmelerindendir. Allah'a ulaşacak olan ruhtur, beden değil. Geçici bir binek olan bedeni temizleyip, ebedi binek olan ruhu kir-pas içinde bırakmak, abdestin tüm kazanımlarını boşa çıkarır. İsmail Emre'nin dediği gibi, "Bir yemek kabının içi pislikle dolu olsa, dışı da abı hayat deryasında yıkansa, bir değeri olabilir mi?" O kaptan hedef, içinin temizliğidir. İç temizliği olmadıktan sonra dış temizliğin anlamı kalır mı? Ama içi temiz olanın elbette ki dışının da temiz olması şarttır. Ve abdestin hakkını verenler de, ancak onlardır.

Ruhu kirleten bu sıfat; bir insana veya topluluğa karşı içte tutulan nefret ve intikam duygularını içerir. Bu duygular, insanı insanlığından çıkarır. Ancak elbette kimi zaman yanlış yetiştirilmekten, kimi zaman da uzun süre şiddet, taciz veya haksızlığa maruz kalmaktan, insanın içinde bu tür duygular yükselebilir. Bu tür duyguların yükselmesi insanı manevi yolundan veya dininden etmez. Tehlike, buna tutunmak, bunu sürdürmek ve bunu beslemek halinde kendini gösterir. Kindarların yüzlerinin nursuz olması boşa değildir. Çünkü Allah, böyle gönüllerden nurunu ağır ağır çekmeye başlar. Cehennemine odun taşımanın en kestirme yollarından biridir, kin.

Dünyada böylesi bir zehri dinle ilişkilendirebilecek ka-

dar hak dinle ilişiği kopmuş nefisler bulunur. İşte gerçek sarhoşluk budur ve sabaha kalkıldığında ayılması yoktur. Sarhoşken yapılan ibâdetler kabul görmez. Ve bu sarhoşluğun sahipleri çoğu zaman hayatları boyunca şekli ibâdetleri boşa icra ederler. Ayetlerde de aktarıldığı üzere, yapılan şekli ibâdetlerin anlamlarına varılamadıktan sonra, ezbere yapılan ritüellerin Hakk'ın huzurunda bir değeri bulunmaz. Bu sarhoşluktan ayılmanın tek yolu "cehaletten kurtulmak"tır.

Ancak nasipsiz (huzurdan kovulmuş) ve sarhoş nefisler kini yaymaya çalışırlar. Bu durumda, o nefislerin dindarlık görüntüsü ardında bambaşka hesaplarının olduğu ve satmaya çalıştıkları şeyin "beşeri cahil bırakıp kontrol etmek" olduğu bilinmelidir. Çünkü maneviyattan zerre kadar nasibi olan her insan, kinin nasıl bir zehir olduğunu bizzat deneyimleyerek bilir. Ve bu zehri alıp besleyen nefislerin de ahiretinin ancak acı, sıkıntı ve cehennem azabı ile dolu olduğunu anlar.

Yunus Emre'nin "Düşmanımız kindir bizim" sözünü söylemesi boşa değildir. **Beşerin içindeki insan tohumunun en büyük düşmanlarından biri kindir. Kindar olanın yüzünden nur nasıl alınıyorsa, gönlünden de aydınlık o şekilde alınır. Ve bunda ısrarcı olursa, dilinde ne kadar dinine bağlı olursa olsun, şeytaniyet alanı içine girmeye ve onun sonuçlarını yaşamaya mahkûmdur. Çünkü Allah söze değil öze bakar.** O'nu sloganlarla, şekillerle, ritüellerle kandırmak mümkün değildir. Muhammedi Nur, dinin esasının ne olduğunu açık seçik beyan etmiştir: "Din güzel ahlaktır". O ahlak olmadıktan sonra, ezbere şekli ritüeller yapanlar için ayetler oldukça ağır ifadeler kullanır. Yani, bu durumda beşerin Allah'a yaklaşması değil, riya nedeniyle O'ndan uzaklaşması ve perdelenmesi söz konusu olur. Bu nedenle, Tasavvuf Yolu'nun yolcusunun her daim işin esasına bakması gerekir. Esas olan manadır. Sadece kabuk, mana (kabuğun koruduğu öz) olmadan karın doyurmaz.

Kinin farklı türleri vardır. Örneğin bir olayı tekrar tekrar hatırlamak da, aynı türden bir döngüdür. Bazen insan bir durum karşısında "keşke şöyle yapsaydım" veya "keşke böyle olsaydı" diyerek, onu sürekli aklında çevirmeye devam eder. Bu durumda bir nevi "kendine kinlenmek" durumu söz konusu olur. Bir diğer türü, belirli inanç türlerine karşı kin beslemektir. Bu, esas olanın insan olduğu ve dış ayrımların aslında ne kadar hayali olduğunun bilinmemesi nedeniyle oluşan bir tür kindir. Temelinde, insanın yetiştirilmesi esnasında yanlış bilgilendirilmesi yatar. Yolcu, bir başkasına ait olan zanları gerçek kabul etmesi nedeniyle içinde oluşan cehaletten kurtuldukça, bu yaklaşımı da ortadan kalkmaya başlar. Bunun gibi din, dil ırk, millet, renk vb her ne sebeple olursa olsun, bir topluluğu, içindekileri tek tek tanımadan, topyekûn suçlu ilan etmek, kinin zehrini ruhuna vermek anlamına gelir. "Bir saatlik tefekkür yetmiş yıllık ibâdetten hayırlıdır" diye boşuna söylememiştir Hal-i Muhammedi. Kişi samimiyetle oturup, kendisinin de bir başka inanç, ırk, milliyet veya topluluk içinde dünyaya gelebileceğini, bu durumda tıpkı onlar gibi "kendi inandıklarını doğru kabul ederek" hayata başlayabileceğini ve kolay kolay bugün inandığı gibi inanıp yaşamasının mümkün olmayabileceğini anladığında, bu konuda oldukça farklı düşünmeye başlar ve bu zehirli tutumdan da uzaklaşır. Esas olan insan ve o insanın arayışıyla geleceği yerdir. Yoksa hayata başladığı din, görüş veya anlayış değil. Çünkü bunları anlamlı kılan, insanın iç halleri, ahlakı ve anlayışıdır.

İnsan, haksızlıklar karşısında mücadele etmeli ve gerektiği zaman gereken tutumları göstermelidir. Ancak içinde bunu uzatmak; kin tutulan kişi, görüş veya grubu değil, ancak bunu taşıyanı yakar. Bu gerçeğin anlaşılmasıyla, yolcunun, kinin nasıl bir manevi zehir olduğu konusunda anlayışı da netleşir.

Kin, aynı zamanda onu besleyeni sürekli nefsine geri döndürür. Çünkü düşmanlar edinmek, kendini varoluşun bütünlüğünden ayırmak ve sürekli bir ayrımcılık halinde bulunmak; nefsi besleyen tutumlardır. **Kin ne kadar güçlüyse, nefs-i emmare de beşer üzerinde o kadar hâkim olacaktır. Bu tutumla nefsin en alt mertebesi olan emmare'nin bataklığından çıkmak mümkün değildir.**

Kibir

Kibir; kendini diğer insanlardan büyük, ayrıcalıklı ve üstün görme gafletidir. Bu kimi zaman maddi zenginlik üzerinden olur. Belirli bir gelir grubuna ait olan beşerin, kendini ötekilerden daha özel hissetmesi ve onlardan ayırması ile oluşur. Kimi zaman inancı nedeniyle kendini üstün görmesi üzerinden olur. Zanneder ki, diliyle mensup olduğu inanç onun insaniyetini oluşturma sorumluluğunu üzerinden almıştır. Kimi zaman bilgisiyle kendini üstün görür. Oysa o bilgi onda işe yaramamıştır ki; kendini hâlâ ayrıcalıklı görmekle, daha ilk nefs mertebesinden dahi kurtulamamıştır. Kimi makamı üzerinden kibir sahibi olur. Oysa makamlar insanı insan etse idi, dünyada insanlığa en büyük zararları veren kararlar o makamlarca verilmiş olmaz, savaşlar yapılmamış olur ve her şey güllük gülistanlık olurdu.

İşin gerçeği şudur ki; hiç kimse, ne içine doğduğu inanç nedeniyle, ne ırkı nedeniyle, ne milliyeti nedeniyle, ne sahip olduğu maddi zenginlik nedeniyle, ne hayal gibi geçici olan makamı nedeniyle, ne de dini görüşü nedeniyle ötekilerden üstün değildir. Fark olacaksa, ancak amelleri ve ahlakı ile olabilir. Bu durumda da yine kendini ayrıcalıklı görmemelidir. Bunun anlaşılması, öncelikle samimiyet içeren bir tefekkür süreci neticesinde cehaletin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olur.

Talip, tüm bu ayrımların ve sözde üstünlüklerin sadece kendi hayalinde olduğunu, aslında tam da bunu düşünmesi nedeniyle kendini (anlayış açısından) aşağının aşağısına konumlandırdığını ve bir konuda üstün görünen beşerin aslında insaniyet bakımından sınıfta kalmış olabileceğini anladığında, bu dertten de kurtulma yolunda ilk adımı atmış olur.

Elbette kibir de dahil olmak üzere, tüm bu sıfatlar, yolcunun karşısına yolculuğu esnasında farklı farklı şekillerde çıkacak ve onu tuzaklarına çekmeye çalışacaklardır. Bunlarla nasıl başa çıkılabileceği, daha sonra detaylı olarak işlenecektir.

Yalan (Riya)

Yalan; gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, aktarmak veya ifade etmek anlamına gelir. Riya ise, bir çıkar yolunda içten hesaplar yapma ve olmadığı gibi görünerek yaşama eğilimidir. Ancak elbette yalanın da, riyakârlığın da diğer sıfatlar gibi farklı mertebeleri vardır.

En yüzeysel kullanımıyla yalan, insanlara gerçek olmayan şeyleri söyleyerek onları yanıltmak anlamına gelir. Beşer, günlük yaşamı içinde bunu bazen çıkar elde etmek için yapar, bazen zor bir durumdan kendini kurtarmak için yapar, bazen de bir diğerini kırmamak veya üzmemek için yapar (beyaz yalan).

Yalanın beşere geri dönüşü, derinliğiyle orantılı olur. Örneğin, kişisel çıkarları için yalan söylemenin ve bu şekilde diğerlerini yanıltarak zarara uğratmanın veya onları kullanmanın etkisi, o nefsin emmare'nin çamuruna iyice batması sonucunu doğuracaktır. Yani yalan sürekli kılınarak riyakârlığa dönüşecektir. Hele bir de, sıkça yapıldığı üzere, dini veya manevi duygular üzerinden insanların sömürülmesi için yapılıyorsa, durum daha da beterdir. **Din ve maneviyat kullanıla-**

rak kitleler kolaylıkla ve maliyetsiz kullanılabildiğinden, tarih boyunca kalabalıklar, halklar ve topluluklar din maskesi ardına saklanan riya ehli tarafından sömürülmüşlerdir. Bu bozulmalar tarikatlarda ve manevi geleneklerde de oluşmaya başlayınca, bunlara tepki olarak şekilcilikten ve ezbercilikten arındırılmış, öze yönelen yollar ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin, bu sömürülerin tasavvuf adı altında da yapılmaya başlanması nedeniyle, Tasavvuf Geleneği'nde tüm bunlardan arınmak ve Hakikat'in özüne yönelmek amacıyla Melamilik akımı doğmuştur. Elbette bu akımın da kendi içinde olgunlaşma aşamaları olmuştur. Melamilik'te tüm kılık, kıyafet, sakal, tesbih vb dış görüntülerin ve şekli ibâdetlerin esaslarının "içsel haller" olduğu ve bunları dışarıda fazlaca gösterenlerin niyetlerinin şüpheli olduğu vurgulanır. Çünkü ibâdetler Allah ile kul arasındadır ve onları bir gösteri (şov, gösteriş) haline çevirmek, ancak maneviyattan uzaklaşma işaretidir. Tarih boyunca insanların en fazla sömürüldüğü ve dini kıyafetler giymiş nefs-i emmare tarafından kullanıldığı konulardan birinin "maneviyat" olması nedeniyle, bu sömürüden korunmanın tek yolu da, maneviyatın "dışarıdan görünenler" üzerinden değil, esas olan "ahlak üzerinden" algılanması ve onaylanmasıdır. Hz. Muhammed tarafından "Kimsenin namazı ve orucu sizi aldatmasın" uyarısının bizzat yapılması boşa değildir ve anlayan için değeri çok yüksektir. Bunun tersi olduğunda, beşer bilmeden "şekilperestler"den olur ve dini bir görüntü altında hak dinden uzaklaşır. Çünkü şekilperestlik üzerinden yaşanan din, meyvenin özü olan hak din olmaz, ancak kabuk kısmı olur. Bu nedenle ayetlerde, dini şekil üzerinden algılayanlar için ciddi uyarılar bulunur. Çünkü bu şekilde, kendini dindar zanneden kitleler, aslında en ahlaksız nefislerin yapacağı (göstermelik) ibâdet şovları ve dini semboller-kıyafetler ile kolaylıkla kandırılırlar. Oysa "İbrahim, puta tapanlardan (şekilperestlerden)

değildi" ayetiyle vurgulandığı üzere, bu tür şovlar Muhammedi Hal üzere yaşayanları kandırmak bir yana, riyakârlığı onlara açık etmiş olur. Bunları anlamaya başlayan insanlar, neden kimilerince "sorgulamak" konusunda korkutulduklarını da anlarlar. Çünkü o çelişkileri sorgulayan ve kendini sömürülmekten kurtarma yoluna giren her insan, manevi riya ehli için bir kayıptır.

Bu yolun yolcusu, başta, bu tür yalan ve riyakârlıklara karşı uyanık olmalıdır. Tarih boyunca kitleler en fazla din üzerinden kandırılmış, yönetilmiş ve sömürülmüştür. Çünkü **bir insanı veya kitleyi "ben demiyorum, Yaradan diyor" diyerek yönetmek kadar kolay ve nefse çekici gelen bir başka yönetim şekli yoktur. Yalanın ve riyakârlığın bu türü, kitlelerin dindar zannettiği nefisler ve yöneticiler tarafından çokça kullanılmıştır. Yani firavun, zannedildiği gibi, sadece belirli bir çağda veya kültürde yaşamış bir karakter değildir. O, her çağda ve her dinin içinde, o dini kullanarak güç elde etmek isteyen nefs-i emmare'nin ifadelerinden sadece biridir.** Dinini aracılar (ruhban sınıfı) vasıtasıyla yaşamayı seçenler ve "şah damarından yakın Olan"ı kendinden uzaklaştıranların, bu yalanlara kanmaları ve Hakikat'le hiç tanışmadan yaşamlarını harcamaları alışılmadık bir şey değildir.

Elbette Hakikat de bir insandan öğrenilir. Ve bu yolda insan faktörü, paha biçilmez bir değerdir. Ancak "hangi insan"la yürüneceği de en az onun kadar hayati bir meseledir. Bu insanın özelliklerinin, daha evvel "ayn-el yakin bilme" konusu içinde geçen özelliklerle çelişmemesi gerekir.

Madalyonun bir de öteki yüzü vardır: Yalan, doğası gereği sahibinin sistemine sürekli zarar verir. Çıkar elde etmek, insanları yanlış yönlendirmek ve onları kontrol etmek amacıyla söylenen yalanlar, insanın doğasına aykırı olduğundan, söylendikleri andan başlayarak o bünyede artan tahribatla-

ra yol açmaya başlar. İlk başlarda yalanın sahibi bu tahribatların başladığından haberdar olmaz. Safiyete gelen nefislerde en ufak değişiklikler önden algılanabilir ve önlem alınarak ortadan kaldırılabilir. Ancak çıkarlarını yalan ile arttırmayı benimseyen nefsin iç halleri, safiyete gelen nefsin yanında fırtınalarla dolu bir cehennem gibi olur. Bu cehennemde, yeni başlayan yangınlar kolay kolay hissedilmez. Ve ancak mevcut ateşi daha da büyüttüğünde farkına varılabilir. O zaman da, genellikle iş işten geçmiş ve tahribat oldukça büyümüş olur. Bu durumlarda yangınlar ancak samimi bir pişmanlık (nefs-i levvame) ve tövbe üzerinden söndürülebilir. Bu nedenle; kendilerine ayna tutanlar, pişman olanlar ve nefisleri üzerinde çalışanlar için korkuya ve ümitsizliğe yer yoktur.

Riyakârlık içinde yaşamak; o yalanların devreye girdiği andan itibaren beyinde "ayrı bir titreşim" yaratır. Bir yanda "gerçekten olan" vardır, öte yanda "yalan olarak gösterilen". Yani aynı bünyede beyin dalgaları ikiye bölünmeye başlar. Samimi ve dengeli bir bünyede tek bir dalga vardır. Ancak riya içinde yaşayan bir bünyede en az "iki dalga" oluşmuştur. Bu "ikinci dalga", yalanın sürdürüldüğü bünyelerde zamanla doğal dalgadan iyice ayrılmaya ve kendi içinde ayrı bir odak (karakter) halini almaya başlar. Ve bunun derinleşmesi, bilimsel anlamda "şizofreni"ye kadar gidebilecek bir yolun açılması anlamına gelir. Yani "yalan"ın en büyük günahlardan biri olması, boşa değildir. Bu günahın sonuçları, yaşamın içindeyken alınmaya başlanır. İnsanın doğasına uymayan ve onu bütünlüğünden uzaklaştıran her günah gibi, sonu cehennem, yani "içsel sıkıntı" ve "acı"dır. Mevlânâ'nın "ya olduğun gibi görün ya da göründüğün gibi ol" sözü, insana, içinde huzuru (cenneti) bulabilmesi için bir pusuladır. Olduğu gibi görünmek, insana büyük ferahlık veren bir samimiyet içinde yaşamaktır. Ve **söylenecek yalanların sonuçları düşünüldüğünde, bu yolla ne kazanılırsa kaza-**

nılsın, yolun sonunda bu işten gerçek anlamıyla kârlı çıkmak mümkün değildir. Riya sahibi sadece kısa bir süreliğine öyle zanneder.

Yalanın bir diğer mertebesi "kendini kandırmak"tır. Kimi zaman insan, içini rahatlatmak amacıyla, bazı konularda kendine yalanlar söyler ve bu yalanlara inanmayı seçer. Sürekli kavga-gürültü içinde yaşarken "tüm ilişkiler böyle" demek, buna bir örnektir. "Ben zaten değişemem", "bu saatten sonra zor" gibi sözlerin kullanılması, bu türde yalanlara bir başka örnektir. Veya kendine din-inanç adı altında öğretilen ancak dinin özünden uzak zanları gerçek kabul ettiğinden ve bunlar da onun doğasıyla çeliştiğinden, içi sıkıntılarıyla yansa dahi kendine bunu itiraf edip, Hakikat arayışına düşmemek, sıkça karşılaşılan bir başka yalan örneğidir. Ancak beşerin yalanlara inandırılması ve ilerleyen yaşlarda da sömürülmeye devam edilebilmesi için, küçük yaşlardan içine yalan bir korkunun yerleştirilmesi benimsenmiştir. Daha evvel de bahsi geçtiği üzere, **onu sorgulamaktan ve hak dini bulmaktan geri tutan bu "sahte korku" bir manevi dost tarafından (ayn-el yakin mertebesinde) kolaylıkla kaldırılabilir. Ve yolcu, özgürlüğüne kavuşturulabilir.** Ancak bu tür bir ilişkiden veya yalanlara inandırıldığından haberi olmayanlar için durum oldukça sıkıntılıdır. Ve onlar, gerçekten sorgulayana ve içlerinde "sorgulamak günahtır" adlı sahte korkuyu aşana dek, "OKU" (sorgula) ile başlayan hak din yoluna gerçek anlamda girmiş ve Muhammedi Hal'in izinden yürümeye başlamış sayılmazlar.

Riyakârlığın bir başka türü, daha masum ancak Tasavvuf Yolu'nun ilerleyen aşamalarında engel halini alacak, "O'na karşı yapılan riyakârlıklar"dır. Bunlar, normal şartlarda kimse için riyakârlık kabul edilmez. Çünkü beşerin doğasında vardır. Ancak içsel temizlik yapılırken, bir nok-

tada, artık taşınmaması gereken bir davranış tipi olarak görülürler. Bunlara önden verilebilecek bir örnek, karşılığında sevap kazanmak veya cennette daha yüksek bir mertebeye çıkmak için iyilik ve yardımlarda bulunmaktır. **Allah'tan böyle bir karşılık bekleyerek yapılan ivilikler, gerçekten iyilik midir yoksa alış-veriş mi? Hatta sonsuza kadar sürecek bir saltanat karşılığında, ne yapılırsa yapılsın, az değil midir? Böyle bir yaklaşım, samimi bir yaklaşım mıdır, yoksa ticari bir yaklaşım mı?** Bu aşamada sadece bu soruların sorulması yeterlidir. Cevaplarını her samimiyet sahibi kendi içinde verebilir.

* * *

Talip; bir yandan kendine dışarıdan söylenen yalanların farkına vararak doğru istikamet üzere yürümeye devam etmeli, öte yandan da yalandan uzak durarak kendini temiz tutmalıdır. Ve farkındalıkta derinleştikçe, kendine karşı söylediği yalanları tespit edip, yüzleşemediği hamlıklarından kurtulmaya çabalamalıdır.

Bunun aşırısı, her şeyi herkese zamansız ve özensiz olarak söylemektir. Bu da bir çiğliktir. Oysa hiçbir çıkarın olmadığı durumlarda bir diğerinin üzülmemesi için, olduğundan farklı yapılan aktarımlar başkadır. Bu tıpkı bir babanın çocuğuna "dışarıda bir savaş var ve risk altındayız" dememesi gibidir. O çocuğun bunu bilmesi ona yarardan çok zarar getirecekse, babası onu korumak adına farklı bir söylemde bulunabilir. Çünkü daha sonra bunu ve gerekçelerini açıklayacaktır. Bundan bir çıkarı da yoktur. Her konuda olduğu gibi, yalan konusunda da esas olan "çıkar için yapılmaması" ve "diğerine zarar verilmemesi"dir. Yoksa her olanı herkese söylemek, dürüstlük değil şaşkınlıktır.

Yalan konusunda yapılması gerekenler kısaca "dışarıdan söylenen yalanların farkında olmak / yalan söylememek ve riya hali içinde olmamak / kendine karşı söylediği yalanların farkında olmak / O'na karşı samimi olmaya çabalamak" olarak özetlenebilir. Bu alan da oldukça detaylıdır ve ilerleyen bölümlerde farklı başlıklar altında açılmaya devam edecektir. Ancak bu aşamada, bahsi geçenlerin anlaşılması, başlangıç için yeterlidir.

Gadap (Öfke)

İnsanlardan sıkça açığa çıkan "öfke patlamaları" engellenmesi en zor hallerden biridir. Bu haller, son derece iyi niyetli ve yardımsever insanlarda dahi açığa çıkabilir. Sinirli bir yapıda olmak, hızla öfkelenmek, insanlara karşı agresif davranmak, özensizliklerine "doğruları söylüyorum" gibi kulplar uydurup kalp kırmak ve kabalıktan kurtulamamak; manevi yolda en büyük engellerden biridir.

Belki iyi niyetlidir insan da, bir yandan da böyle bir huyu vardır? Belki adalet duygusu o kadar güçlüdür ki, olup bitene tahammül edemiyordur? Belki bir başkasını savunmak adına bunu yapıyordur? Bu durumlarda da içsel hallerin derinleşmesine, huzurun bulunmasına ve nefsin saflaştırılmasına engel midir gadap? Engeldir...

Neden? Çünkü niyet ne olursa olsun, gadap (öfke, sinir) halinin insanın ruhunda yaratacağı zarar sabittir. Yani, en iyi niyetler ve adalet duygusu üzerinden dahi gadap haline girilse, kendine karşı işlenen suçlar bakımından, değişen bir şey olmaz. O hal, ruhun duruluğunu bulandırır ve sükûneti kirletir. Tıpkı daha evvel verilen "çalkantılı deniz" örneğinde olduğu gibi, uzun uğraşlar sonucu durulan suya düşecek bir "gadap taşı", o suyu bulandırmaya ve emeklerin harcanmasına yeter.

Gadap; kimi zaman haksızlıklara-adaletsizliklere karşı hassas bünyelerde, kimi zaman büyük haksızlıklara uğramış olan bünyelerde ve kimi zaman da mizaç (yaradılış, fıtrat) gereği oluşur. Ancak her ne sebepten olursa olsun, ilim ve hal ile bu yön sağaltılmalı, bu fazlalık ruhtan atılmalıdır. Yoksa her seferinde, uzun emeklerle kurulan o güzelim iç bahçeyi, ani çıkan bir fırtına misali tarumar eder ve birbirine katar.

Gadap hali içindeki insanların titreşimleri de hızla değişir. Tüm varlıklar onlardan olumsuz bir hissiyat almaya başlar. Örneğin huzur (SLM) hali üzere olan bir insan yolda yürürken bir konuda diğerlerinden yardım istediğinde, kolaylıkla destek bulurken; gadap hali içinde olan, aynı insanlardan ters yanıtlar alabilir. Çünkü insanın içinde ne varsa, dışına da o sızar. Ve dışa sızanlar her varlık tarafından algılanır. Bu varlıkların onunla gireceği etkileşimde çoğunlukla kendi iradeleri dahi bulunmayabilir. Doğrudan içlerindeki bir nokta tahrik edilir ve onlar da (elde olmadan) o hale sahip kişiye olumsuz tepkiler verir. Bunu yaratan, gadap halinin sevimsiz ve olumsuz titreşimidir. Bunları bilmediklerinden, hanelerine gadap halini davet edenler, aslında ötekilere sürekli kendilerini taşlattıklarını fark etmezler.

Gadap halini besleyen çok farklı kaynak vardır. Bunların başında "cehalet" gelir. Kendi varlığı, diğer varlıklar ve sistemin işleyişi hakkındaki bilgi eksikliği nedeniyle beşer öfkeye kolaylıkla kapılabilir. Ancak bu hali şifaya kavuşturacak anahtarlar da vardır. Bu anahtarlarla o cehalet ortadan kaldırıldıkça, gadap hali de doğal olarak ortadan kalkmaya başlar. Bu aşamada, ilk olarak yolcu, (varsa) kendi üzerindeki gadap halini tespit etmeli ve bundan kurtulması gerektiğini kabul etmelidir.

Şehvet (Haddini Aşan İstek ve Arzular)

Şehvet, genellikle "cinsel arzuların aşırılığı" olarak anlaşılan bir haldir. Ancak Tasavvuf Geleneği'nde bu, onun yansımalarından sadece bir tanesidir. En geniş anlamıyla şehvet, "haddini aşan ve aşırılığa kaçan her türlü arzu, istek ve hedef" anlamına gelir. Bu hal, beşerin her an farklı görüntüler altında içine düşebileceği bir haldir. Yaşam içinde herkesin kendi yaradılışına has hedefleri olabilir ve bu oldukça doğaldır. Veya farklı arzulara sahip olunması, günlük bir yaşam içinde problem değildir. Buradaki incelik; bu arzu, istek ve hedeflerin hangi noktada o insanı boş yere sıkıntıya sokma noktasına geldiği ve şehvet halini aldığıdır.

Bu konunun anlaşılabilmesi için, öncelikle en masum arzuların dahi "sıkıntılar" ile birlikte geleceğinin anlaşılması gerekir. Buda'nın tüm aydınlanma yolunu "Arzular sıkıntıya yol açmaz. Arzulama halinin kendisi, bizzat sıkıntıdır. Arzularından azade (özgür) olan, mutlak özgürlüğe, huzura ve mutluluğa ulaşma yoluna girecektir" söylemi üzerine kurması, kelime olarak masum görünen "arzular"ın aslında o ambalaj içinde çok daha karanlık bir zehri sakladığını gösteren en güzel örneklerden biridir. Evet; arzuların doğasının anlaşılması ve onlardan azade olmak üzere bir yol izlenmesi, bu kadar önemlidir. Arzulara (şehvet düzeyinde) sahip olmak, Tasavvuf Geleneği'nde en yüksek, değerli ve önemli hallerden biri olan "teslimiyet hali" önündeki en büyük engellerin başında gelir. Mesele, bir anda tüm arzulara savaş açmak ve kendini kaldıramayacağı bir yükün altına sokmak değildir. Başlangıç, şehvet üzerinden yapıldığında, denge de sağlanmış olacaktır.

Yolcu; kendinde aşırıya kaçan arzuların (şehvet) neler olduğunu, onların getirilerinin karşılığında içsel huzurundan nelerin götürüldüğünü ve aslında bu sıkıntıya karşılık çektiklerinin o getirileri karşılamaya-

cağını anladıkça, arzularına karşı bir güç sahibi olmaya başlar.

Örnek vermek gerekirse, bir iş sahibi olmak ve bu işi dengeli bir şekilde götürmeye çabalamak, doğal bir arzudur. Ancak gece-gündüz onu bir dev haline getirmek için çalışmak kendine yetecek kazancın çok üstünde büyüme hedefleri koymak ve tüm zamanını-enerjisini buna yöneltmek, şehvetin ta kendisidir. Uzun yıllar büyük sıkıntılar çekilir, iş iyice büyütülür ve bunlarla birlikte riskler de iyice büyümüş olur. Ve maalesef, çoğu zaman, onlarca senede kazanılanlar bir kriz anında toptan kaybedilmekle kalınmaz, bir de üstüne hayat boyu ödemesi güç borçlar, boşa geçen uykusuz geceler ve diş gıcırtıları kalır. Peki ne içindi yaşamının onlarca senesini harcamak? Hepsini kaybetmek için mi? Dünyanın en büyük şirketlerinin art arda battığı insanlık tarihi içinde bunun ne kadar yaygın olduğunu bilmek, nice insanın hayatını kurtaracakken; bilinmez. Çünkü hayat üzerine düşünecek zaman yoktur. Ve her şey için hazırlık yapan beşer, en ciddi yolculuk olan "yaşam yolculuğu"na bir el çantası ve harita dahi almadan çıkmaktan çekinmez.

Peki, sıra dışı bir şekilde, onlarca sene çabaladıktan sonra kendisine yetecek ve hatta rahat ettirecek bir kazancın 30-40 katını kazanacak bir iş sahibi olunduğunu ve bu işin de bir şekilde batmadığını düşünelim. "Büyük başın büyük derdi olur" gerçeği üzerinden, tıpkı kazanç gibi, uğraşılacak detaylar, sıkıntılar ve dertler de 30-40 kat artmış olmayacak mıdır? Acaba o kazancın tadı çıkarılabilecek midir? Acaba böyle bir yaşam ritmi, özgür, dingin ve huzurlu bir zihnin oluşmasına izin verecek midir? Bunlar olmadıktan sonra sahibi yalılarda otursa, bir işe yarayacak mıdır gerçekten? Çünkü her lüks gibi, dünyanın en güzel saraylarında dahi yaşasa insan, kısa bir süre sonra ona da alışacaktır. Belki 15 gün, belki bir ay sonra, artık o manzara, o bahçeler ve o saraylar alı-

şıldık ve sıradan gelmeye başlamayacak mıdır ona? Eğer öyleyse, sormak gerekmez mi "15 gün için miydi yıllar boyu çekilen tüm o azaplar" diye?

İşte kendi varlığı, yaşamın dinamikleri ve gerçek anlamda zenginliğin, mutluluğun ve huzurun nasıl sağlandığı üzerine düşünmemenin bedelleri bu kadar ağırdır. Huzur içinde yaşamak varken, şehvetin hayali hedefleri üzere yürünürken kaybedilen huzur, sağlık ve onlarca sene. Tüm bu kendini kaybetmişliğin arasında, elbette kaybedilen farkındalık...

Tüm arzu nesnelerinin aslında kısa bir süre sonra alışılacak ve hatta sıkıntıya dönüşecek şeyler olduğunun anlaşılmasıyla, bu tuzaklardan ve ıstıraplardan kurtulmak mümkündür. Ancak bunun için bir anlayış ve gözlem çalışması yapılması gerekir. Çünkü bu öğreti içinde uzun seneler boyu bulunan talipler dahi, bunu bilse bile, yaşama geçirmeleri için sadece akılla değil, tüm hücreleriyle anlamaları gerekir. Bu da hemen olmaz. Bir anda "anladım" der insan. Sonra bir de bakar ki, ertesi gün bir arzusunun peşinde heba olmaya başlamış bile. İçinde bir istek uyanmış. Hani dün anlaşılmıştı? İşte "meleke kesbetmek" adı verilen, bir konunun tamamen kavranıp, artık o anlayışın "daimi olarak diri hale geçmesi" süreci tamamlanmadan, bu tür "anladım"lar ham kalmaya mahkûmdur.

Beşerin bu garip hallerini Platon çok güzel bir şekilde özetler.

> İnsanlar çocukluklarında hep büyük olmayı isterler. Büyüdüklerinde ise çocukluklarını özlerler... Daha fazla kazanmak için gençliklerini ve sağlıklarını yitirir, ardından kazandıkları parayı (ümitsizce) onları geri almak için harcarlar...
>
> İnsanlar hiç ölmeyecekmiş gibi yaşar
> ve hiç yaşamamış gibi ölürler...

Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamanın doğal sonucu, beşerin, aslında çok değerli olan o kısıtlı zamanını boş işlerle, dedikodularla, hırslarla ve anlamsız risklerle bir mirasyedi gibi harcamasıdır. **Önemli olan "daha büyük bir eve sahip olmak" değil, "daha huzurlu bir eve sahip olmak"tır. Önemli olan "daha fazla kazanmak" değil, "yaşamın ve insaniyetinin daha fazla tadına varabilmek"tir. Önemli olan "daha büyük, daha fazla, daha çok" değil, "daha huzurlu, daha dengeli, daha mutlu"dur.**

Tüm bunların neticesinde; insana yetecek, onu borç içinde bırakmayacak ve yaşamında belirli bir hareket esnekliği sağlayacak bir işinin (gelirinin) olması için vereceği emek kutsaldır, şehvet değildir. İçinde huzurlu bir yaşama yetecek şartları barındıran bir ev için çabalaması, şehvet değildir. Yaşam koşullarını ve şartlarını belirli bir hareket esnekliği sağlayacak şekilde düzenleme çabaları, şehvet değildir. Tüm bunlara sahip olup, daha fazlası ve lüksü için çabalamak şehvettir. O anda, insan fiziksel bedeni için gerekli "temel yaşama şartlarının oluşturulması" sınırını aşmış ve artık "içsel zenginliğin oluşturulması ve öz ile buluşulması" sürecinden çalmaya başlamıştır. İşte insanı O'ndan uzaklaştıran şey, budur.

Lüks için yapılan her yatırım, verilen her emek ve harcanan her an, insanın kendi varlığına ihanetidir. Çünkü artık gerekli şartlar sağlanmış ve kendi ruhuna yatırım yapma vakti gelmiştir. Ancak nefs, dışarıda bulunan materyale ve nesnelere yatırım yapmak üzere sahibinin yularından tutmuş ve onu gerçek zenginliği bulmasını sürekli erteleyeceği bir sürece sokmaya başlamıştır. Bu durum Tasavvuf Geleneği'nde, "insanı taşımak üzere kullanılan eşeğin, sahibinin sırtına binmiş olduğu" örneğiyle anlatılır.

Güzel bir yaşam, insani şartlar ve güzel bir ortamı istemekte bir sakınca elbette yoktur. Hatta bunlara fazlasıy-

la sahip olmak da sakıncalı değildir. Saraylarda oturmak, en güzel yerlere seyahat etmek ve en iyi şartlara sahip olmak, insanı insanlığından çıkarmaz. Ancak bunlar için harcanan bir yaşam, beşeri çamura batırır. Aradaki fark İsmail Emre'nin şu sözlerinde çok açıktır: "Çalışacağız, kazanacağız, hatta gerekirse altın koltuklarda oturacağız. Mesele, o koltuğu başının üstüne oturtmamakta. Bunu sağladıktan sonra hiçbir şey insanı bozmaz. Aksine, çevresine daha fazla yararı dokunur..."

Öyleyse denge, çalışmakta, kazanmakta ve fırsat bulunduğunda daha iyisi için çabalamaktadır. Ancak o yaşamı, sadece uzaktan parıldayan ve elde ettikten sonra parıltılarını kaybedecek arzu nesneleri için heba etmek, boş yere strese girmek, hırsa sürüklenmek ve yanmakla harcamak; şehvet yolunda harcanmak olacaktır. Ve "dengeli bir yürüyüş" ile "şehvet" arasındaki sınır, tam da bu noktadadır.

Gurur

"Hakikat, gurur perdesinin altındadır" diye bir söz vardır. Onur, insanın sahip olması gereken bir değerdir ve gururdan farklıdır. Ancak gurur, benlik göstergesidir ve "kendine gereğinden fazla önem atfetmek" anlamındadır. Bu durumda "kibir" ile özel bir bağı da vardır.

Gurur; kişiyi çocuk bırakır, sürekli alınganlıklar yapmasına yol açar, sürekli övülme ihtiyacı doğurur, çevresinden beklentilerini yükseltir, bu nedenle hayal kırıklıklarını arttırır ve kendini eleştirmesini engeller. Tasavvuf Yolu'nda en büyük zararlarından birini "insan-insan ilişkisi" içinde yaşatır.

Tasavvuf Yolu'nda gerçek bir yürüyüşün başladığı "aynel yakin" aşamasında, bir dost aynası (kemalat-irfaniyet sahibi, aydınlanmış bir şuur) karşısında, **kendini nefs çukurundan çıkarabilmesi için yapılacak saptamalara**

"alınmak" ve "gücenmek", talibin kendi önüne koyabileceği en büyük engellerden biridir. Bu türde bir "alınganlık" karşısında kemalat sahibi dostu hiçbir çağrıda veya hamlede bulunmaz. Çünkü bu olgunluktan uzak alınganlık ve gaflet aşılmadan hiçbir sözün veya emeğin ona fayda etmeyeceğini bilir.

Daha üzerindeki lekeden bahsedildiğinde kaçacak durumda olan biri, ilerde yüzüne çok daha açık ve güçlü bir şekilde yapılacak eleştiriler ve tutulacak aynanın ağırlığını nasıl kaldırabilir? Bilenler bilir, sadece oradan kaçmakla kalmaz, hayatı boyunca bunu yapana küfür de edebilir. Bu nedenle, gururunu aşmayan kimse, bu yolda gerçek bir yürüyüşe çıkmaya hazır değildir. Gururun aşılması, diğer sıfatlara nazaran daha kolaydır. Çünkü gururun ne denli çocuksu ve olgunluktan uzak olduğunun anlaşılması, iyi bir anlatıcı varsa, kolaydır. Elbette gururuyla uzun seneler yaşamış ve artık kemikleşmiş bir halde onunla bütünleşmiş olanların işi biraz daha zor olacaktır. Orada, gerekirse o kemikleşmiş gururun bir çatırtıyla kırılması ve temizlenmesi lazımdır.

Gurura dair bu aşamada bilinmesi gereken şey, eğer bir kâmilin karşısına manevi feyz almak için gidiliyorsa, teslimiyet ve kabul içinde gidilmesi gerektiğidir. Bunlar olmadan oraya gitmek, boşa zaman kaybından başka bir şey değildir. **Bu yolda "alınganlık", "darılma", "gücenme" gibi şeylere yer yoktur. Ve bunların olduğu yerde de "samimiyet (ihlas)" olmaz. Samimiyet olmadan; dostluk, güven ve sevgi yeşeremez. Bunlar olmadan da, ayn-el yakin bilgilenme gerçekleşemez.**

Gururun ve onun çocukları olan alınganlık, darılma, gücenme vb hallerin hamlığı üzerine tefekkür eden her insan, bunlardan kolaylıkla kurtulabilir. Kendini ciddiye alma hastalığının en büyük ilacı, kendini tiye almaktır. Hatta diğerlerini buna teşvik etmektir. Bu şekilde talip, güle oynaya gu-

rurun kasvetinden ve hamlığından kurtulurken, o en değerli ilişkinin de hakkını vermek üzere hazır hale gelmiş olur.

Hırs

Ve son olarak; insanı en hızlı zehirleyen, psikolojik olduğu kadar fizyolojik olarak da sisteminin bozulmasına neden olan, varlığı süresince içinde bulunduğu bünyeye ve çevresine gün yüzü (mutluluk, huzur) göstermeyen, insaniyetin hızla kaybedilmesine neden olan sıfatların başlarında yer alan "hırs." "Şehvet" sıfatıyla da bağlantılı bulunan "hırs"ın farkı, şehvet gibi sadece "arzulama ve düşkünlük hali" olmanın ötesinde, bir hedefe ulaşmak için yoluna çıkan insanları bertaraf etmeyi veya kendini sıkıntıya sokmayı göze almak demektir. O, sadece bir düşkünlük değil, bu düşkünlüğün hedefine ulaşmak için kendisine ve diğerlerine verilecek zararı göze almaktır.

Kimi insan bu yolda çevresine zarar verirken, kimi sadece kendini yiyip bitirir. **Hırslı insanlarda ortak olarak gözlemlenen şey, büyük bir tatminsizlik, mutsuzluk ve huzursuzluktur. Bunları kapatmak için kendilerini (kalan az zamanlarında) ya spora, ya gezilere, ya da aktivitelere verirler.** Bunun neden böyle olduğunu anlamak için "hırs"ın doğasının bir miktar anlaşılması gerekir.

Hırs hali içinde olan insan, hedefine varmadığı her an, o hedeften uzak olmanın sıkıntısını yaşar. O anda çevresindeki güzellikler, insanlar ve tatlar ona ulaşmaz. Hepsi zehir olur ve gözlerinden kaçıp gider. Tek şey parlamaktadır: O (sözde) hedeftir! Zamanının yüzde 99'undan fazlası o hedefe ulaşmak üzere yolda geçer. Yani bu süre; sıkıntı, huzursuzluk ve mutsuzluk içinde yaşamından akıp gider. Hedefe ulaştığında yaşayacağı tatmin ise, (tıpkı "arzuların doğası" ile ilgili bölümde açıldığı gibi) en iyi ihtimalle bu zamanın yüzde 1'in-

den az sürer. "Pire için yorgan yakmak" tabiri, hırs sahiplerini en iyi anlatan tabirlerden biridir. Büyük gibi görünen ama aslında sonuçları birer illüzyon olan hedef pireleri için koca bir yaşam yorganını yakmak!

Talip, hırsın zararlarını tespit etme konusunda kendi bedeninin ve ruhunun o esnada hangi değişikliklere uğradığını gözlemledikçe, onun nasıl bir zehir olduğunu da anlamaya başlar. Hırsın anlaşılması nispeten daha kolaydır ancak ondan kurtulmak zaman alabilen bir süreçtir. Çünkü insan, kötü olduğunu bilse dahi, içindeki arzuları, hırsları ve istekleri bir anda söküp atamaz. Ancak anlayışı değiştikçe ve yeni bir bakış açısı kuruldukça, artık bu sıfatlar o düzlemde tutunacak bir yer bulamamaya başlar. Yani onları söküp atmaya çalışmaya gerek yoktur. İnsanın iç halleri değiştikçe, kendiliğinden düşecekleri bir zaman gelir. Sadece beslememeye özen göstermek ve anlama çabasını (farkındalık) sürekli tutmak, bu aşamada yeterlidir.

Diğer Olumsuz Sıfatlar

Nefsin olumsuz sıfatları, farklı Tasavvuf Ekolleri ve Gelenekleri'ne göre değişiklik gösterir. Kimi zaman haset (kıskançlık) gururun yerini alır. Kimi zaman şehvet ile hırs birbiriyle bağlı olduğundan, aynı başlık altında işlenir. Bu nedenle anlaşılması gereken, bu sıfatların birbirini doğurabileceği ve bir tanesinin dahi kalmasının, ilerleyen zamanlarda ve bir noktada insanın yolunu tıkayacağıdır.

Temel başlıklar altında yer almayan diğer olumsuz sıfatlardan biri kıskançlıktır. Kendi elindekilere şükretmeyip, sürekli kendinden daha iyi durumda gördüğü insanların yaşamlarına, çevrelerine, konumlarına, durumlarına ve malmülklerine özenme durumudur. Bu kıskanmanın kendisi, beşerin iç dünyasında azap ve yanma hali yaratır. Sahibi za-

ten cehennemdedir. Bir diğerini kıskandığı her an, beşer, şükür halinden düşer ve bir diğerine göre kendini aşağıda konumlandırır. Bu ise, daimi mutsuzluğun reçetesidir. İçten içe kendine "ben zayıfım", "ben yetersizim", "ben istediğim yerde değilim" mesajı verir. Ve bu mesajları verdikçe, bilinçaltı doğrudan bunların devamı için çalışmaya başlar. O, eline fırsat dahi geçse, başarılı olamaz. İstediği yere gelemez. Yeterlilik ve tatmin duygusunu tadamaz.

İş kıskançlık boyutunda böyleyken, haset denen noktaya ulaştığında, sahibinin yanması iyice artar. Çünkü haset, tüm bunların yanında, bir diğerinin elindekileri kaybetmesini içten içe istemektir. Bu hallerdeyken beşerin iç dünyasını gül bahçesine çevirmesi olanaksızdır. Yanmakta olan bir yere bahçe kurulmaz. Orada yaşam oluşmaz, mahsul yetişmez. Oraya kelam tohumları atılsa dahi, daha toprağına ulaşmadan yanar.

Kıskançlık ve haset sahipleri, manevi bir yola girdiklerinde de, içlerinde yine aynı süreçleri yaşamaya başlarlar. Bu sefer diğerlerinin ilişkilerini, dostluklarını, manevi anlayışlarını, bu yolda kat ettikleri mesafeleri ve kemalat sahipleriyle yakınlıklarını kıskanmaya başlarlar. Her zamanki gibi, sadece konu başlığı (etiket) değişmiş ancak içerdeki nefsin eğilimleri değişmemiş olur.

Kendinde bu olumsuz sıfatları taşıyan ve onların pençelerinde harap olan beşer, haset ve kıskançlığının farkına varıp, onlarla gerçek anlamda yüzleşme ve savaşma iradesini hareket geçirmeden, dışarıdan gelecek yardımların hepsini heba edecektir. Kendini sıkı bir eleştiriye tabi tutar ve bu olumsuz sıfatlarının hangi kaynaktan beslendiğini anlamaya başlarsa, o kaynağı kurutacak gücü de kendine bulur. Kendine dair açık bir itiraf yapması halinde, kemalat makamı ondan desteğini esirgemez. Ancak bunları kabul etmekle işin tamamlanmayacağının altının çizilmesi gerekir. Bunları kabul ederek yüz ekşitip "evet, kıskanç bir yapım var" demek, ancak bu yapıyı değiş-

tirmeye çabalamamak, bu yolda yeterli değildir. Manevi dostluktan gelecek desteğin o bünyede iş görebilmesi için, bu itirafa bir de iradenin eklenmesi gerekir: "Evet, bunları değiştirmek için elimden ne geliyorsa yapacağım". İşte o zaman, samimiyet ispat edilir. Ve bu samimiyetin açamayacağı kapı yoktur.

* * *

Cimrilik, manevi yolda bir diğer olumsuz sıfattır. İnsan ancak bir diğerine elindekileri verdiği oranda "Bütünlük"ün tadına varabilir. O esnada oluşan bağ, sadece alan-veren arasında oluşmaz. Aynı zamanda Allah ile veren (ve alan) arasında da oluşur. Bu her yapıldığında, paylaşan insan, içinde kendi varlığının kökleriyle temas kurar. Ve bu temas sürekli olmaya başladıkça, ilham ve sezgi kapıları da açılmaya başlar. Elbette sadece bunlar olsun diye vermek "riya"ya girer. İşte bu yolun incelikleri bu derece dikkat ister. **İnsan vermeli ve verdiğini unutmalıdır. Bunları bir yanıyla bilmeli, ama verirken ve verdikten sonra bunları aklında taşımamalıdır.** Sadece kendini "vermek" ve "paylaşmak" konusunda eğitmelidir. Bunların getirilerini fazlaca düşünmemeli, duyduktan veya okuduktan sonra üzerlerini örtmelidir. Samimiyetle vermelidir, bir çıkar veya sevap kaygısıyla değil. Çünkü Allah'la âdeta karşılık bekleyerek (ticari türde) bir ilişkiye girmek, pek samimi bir seçim olmaz. Elbette ki vermek her zaman vermemekten iyidir. Ve bu beklentiyle dahi olsa, veren insan, iç âleminde vermeyenden çok daha zengindir. Ancak bir adım daha atılıp, **verirken nefsini ve çıkarlarını unutabilmek, vermenin en güzelidir.** İnsan rahat olmalıdır. Kendisi unutsa dahi, Allah bilir.

Cimrilik sadece maddiyatla ilgili değildir. Bir de manevi yönü vardır. Yaşam şartları izin veren insanlar, sıkıntılı olan diğer insanlara "zamanlarından vererek" destek olabilirler. Ki-

mi zaman bir sohbet, kimi zaman bir danışma şeklinde olabilecek bu verme şekli de, verme ve paylaşmanın önemli bir türüdür. Çünkü verilen zaman her insan için paha biçilmez ve geri gelmez bir sermayedir. Bu nedenle **bir diğer insana zamanını vermek ve bir sıkıntısını çözmek üzere çabalamak da, vermenin en değerli örneklerinden biridir.** İlmi çok olan, uzun senelerini verip manaları kendi bünyesinde oturtan ve anlayan (ilimde rüsuh sahibi olan, ilmi tamamlayan, eksik bırakmayan) bir insanın, bu yolda diğerlerini uzun seneler harcamaktan kurtarması da, yine verme ve paylaşmanın bir başka değerli ve etkisi yüksek halidir. Kendi harcadığı senelerin kazanımını bir diğerine doğrudan aktarıp, onu aynı zamanı harcamaktan kurtarmak, değerini bilen için paha biçilmez bir paylaşım türüdür. Yeri gelir, bir gülümseme dahi bir diğerinin ruh halini olumlu yönde değiştirir. Hiçbir şey veremiyorsa, bir gülümsemenin dahi "vermek" olduğunu belirten maneviyat yolu, esas olanın ne olduğunu net bir şekilde anlatmaktadır.

Cimrilik kadar, bunun tersi olan savurganlık da, olumsuz sıfatlardan biridir. İnsanın kendi emeğine saygısızlığıdır. Çünkü savura savura harcamak, kısa bir süre içinde kendini sıkıntıya sokma riskini almak ve manevi yürüyüş için verilecek zamanı bir başka şey için satmak anlamını taşır. Savurgan insan, emeğinin karşılığını gereksiz hızda tüketerek, manevi yol için ayıracağı zamandan çalmış olur. Çünkü elindekiler savrulup tükendikten sonra, durumu düzeltmek için azap çekecek ve emek verecek olan yine kendisidir. Ve manevi yürüyüşü için kullanabileceği bu emeği ve zamanı, şimdi, boşa savurduklarını geri koymak için kullanacaktır. Bunda kutsal olan bir şey olmadığı gibi, takdir edilecek bir yan da yoktur. Cimri değildir ama savurgandır. Bir uçtan kurtulmuş ama diğer uca düşmüştür. Uçta olmak bakımından, aslında bir şey değişmemiştir. Bu yolda uçlarda bulunarak olgunlaşılmaz. Ancak denge ile bu sağlanır.

* * *

Kabalık, canlılara gereken özen ve incelikte davranmama halidir. Sahipleri çoğu zaman bu hallerini "samimiyet" maskesi ardına saklamaya çalışsalar da, bu, samimiyetten çok özensizliktir. Bu yolda "edep" olmadan yürünemeyeceği boşa söylenmemiştir. **Kaba saba sorular ve edepten uzak bir yaklaşıma, manevi kemalat makamından bir cevap gelmez. Kendini yontacak ve inceltecek farkındalığa gelene kadar, kaba tavırlı beşer, kendi haline bırakılır.**

Bu hallerin sahipleri önce insan ilişkilerinde incelik sahibi olmayı öğrenecektir ki, daha sonra çok daha incelikli bir yol olan manevi yolda yürümeyi becerebilsinler. Kendi çevresine kaba ve özensiz davranmaktan vazgeçmeyen beşerin, manevi yollar ve öğretilerle ilgilenmesi, samimi değildir. Bu tavırlarla almaya çalışacağı cevapları ise, bu iletişim yaklaşımını bırakıp gelene dek, asla duyamayacaktır. Çünkü bu yolda Mevlânâ'nın "ne olursan ol, yine de gel" sözü, kendini dönüştürmek üzere o kemalat ile bağ kurmaya gelenlere hitaptır. Dikkat edilirse "Ne olursan ol, yine de kal" denmemiştir. Geldiği gibi kalacaksa, zaten gelmenin bir anlamı yoktur. Bu nedenle aşikârdır ki, bu kapı herkese açıktır. Ancak içeri girdikten sonra gereğini yapmayarak kendini ondan uzaklaştıran, beşerin kendisidir.

* * *

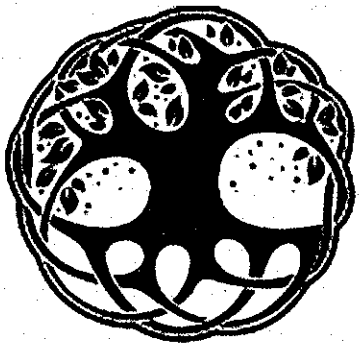
Bunların yanında; düşüncesizlik, duyarsızlık, umursamazlık ve diğer insanlarla empati kuramamak da, bu yolda kurtulunması gereken hallerdendir. Benmerkezci nice nefs, bu yolda çeşitli teknikler uygular, meditasyonlar yapar, Uzakdoğu'ya ruhsal eğitimler almaya ve Batı'ya kişisel gelişim programlarını tamamlamaya gider, bu alanın ilmini araştırır. Ancak işin sağlaması, insanlarla ilişkilerde ortaya çıkar. Ve bu sağlamadan da çoğu zaman sınıfta kalındığı görülür. Çünkü bencilliğinden, agresifliğinden, arzularından, hırslarından, **kötü sı-**

fatlarından ve diğer sivriliklerinden kurtulmamış bir bünye, en ruhsal uygulamaları dahi yapsa, gerçek bir dönüşüme izin vermez. Sahibi yıllarca kendini kandırır. Dünyayı dolaşır. Tapınaklara girer çıkar. Özel kıyafetler giyip resimler çektirir. Gurularla, mürşitlerle, ustalarla tanışır. Ancak en sonunda, oralara gittiği gibi döner. Çünkü nefsi, hiçbirini gerçek bir ayna olacak kadar yakınına almasına izin vermemiştir. Yaptığı ziyaretler şekli ziyaretler olmaktan öteye geçememiş ve tüm tanışmaları da yüzeysel tanışmalar olmaktan derine varamamıştır. Bu durumda işin aslı şudur ki, yolcu bunların hiçbirini yapmamış olarak geri gelmiştir. "Ruhsal turistlik" denen şey de budur. Binlerce sığ kuyu kazılır, ancak hiçbirinde suyun çıkacağı derinliğe ulaşılacak kadar emek verilmez, derinleşilmez. Bu nedenle de, esas hedef olan "suyu bulma" kısmı gerçekleşmez. Kuyular da boşa kazılmış olunur. Geriye bazı hikâyeler, maceralar ve havalı anlatılar kalır. Daha fazlası değil...

* * *

Olumsuz sıfatlar bu ana başlıklar altında çeşitlenmeye devam eder. Elbette tüm bu sıfatlar, (emek ve samimiyeti oranında) yürüyüşü devam ettikçe yolcunun üzerinden ağır ağır düşerler. Bunun yanında, her biriyle ayrı ayrı nasıl uğraşılacağı konusunu dert etmeye gerek yoktur. Yolculuğa küçük adımlarla başlamak yeterlidir. Bu da, öncelikli olarak en fazla etkisi altında bulunulan sıfatları belirleyip, oradan başlamakla olur. Bunların kökenleri, nedenleri ve nasıl kurtulunacağı, bu yola çıkmaya karar verenler için takip eden kitapta detaylarıyla açıklanacaktır.

İnsanın Potansiyeli

İnsan, zannettiğinden çok daha derin bir varlıktır. Bu yolun yolcularının "nasıl olacak" diye endişelenmelerine gerek yoktur. Aynı soruları kendilerinden evvel soranların yaptıklarını yapacak, ilk adım olarak "niyet edecek" ve bu yolda yürümeye başlayacaklardır. Sırasıyla; önce kendileri ve varoluş hakkında Hakikat bilgisini öğrenecek, manevi dostluklar kuracak, o ilişkiler üzerinden pişecek ve o esnada potansiyellerini yaşamalarına engel olan sıfatlardan arınmak üzere emek verecekleridir. Her arınmada daha fazla ferahlayacak, huzur bulacak ve sağaltılacaktır. Zamanla kendi elleriyle kurduğu cehennemin ateşini besleyecek yakıtlar ortadan kalkacaktır. O yanma bittiğinde, aynı topraklarda artık hayatın yeşermesi önünde hiçbir engel kalmamış olacaktır. Bundan sonra o hayat, kendi özel ritmi içinde gelişir, köklenir ve sonunda da kemalat bulur.

Unutulmaması gerekir ki, bu yola girildikten sonra ilerleme asla durmaz. Yolcu başlarda bunu fark edemeyebilir. Ancak artık aklı ve sezgileri başka bir yönde çalışmaya başlamıştır. Nasıl olup da ilerlediğini bazen aylar, bazen de yıllarca fark edemez. Sonra bir gün gelip de geriye baktığında, bir zamanlar içinde bulunduğu hallerin mevcut halinden ne kadar farklı olduğuna kendisi dahi inanamaz. Nasıl olmuştur bu? Manevi dostluğun sağladığı mayalanmanın sonunda o kemalatı yolcunun bünyesinde oluşturmasıyla...

Ancak o günlere gelene dek nice iniş-çıkışlar, şüpheler, iç sarsıntıları ve gidip-gelmeler yaşar. Bu durumlarda onun derdinden anlayacak ve ona güven verebilecek bir elin yardımına ihtiyaç duyar. Daha evvel bir yerde şöyle bir şeyler okumuştur: "Niyetinde samimi olmayana, aynı evde yaşadığı bir peygamber dahi yardım edemez. Niyetinde samimi olanın çağrısı ise, varoluşun öteki ucundan duyulur..."

Hızır, her yardım isteyenin bir gün bir yerde karşısına çıkar denmiştir. Ancak çağıranın yanına beyaz atı ve belirgin kıyafetleriyle gelmez; dışarıdan hiç tanımayacağı bir kıyafetin içinde karşısına çıkar. Ve o anda mesele O'nu görmek değil, gördüğünde tanıyabilmektedir. O'nun kıyafetleri; sözleri ve o sözlerin içindeki dönüştürücü manalardır. Bu nedenle Hızır, ancak onun sözlerini duyabilene ve hal elbisesinden onu tanıyabilene aşikâr olandır.

O'nu tanımayı becerebildikten sonra, sıra sözlerini yaşama geçirmeye gelir. Çünkü **insan, hayal dahi edemeyeceği bir sır taşımaktadır. Ve bunu öğrenmek için çıkacağı yolculuk, hayatının en büyük macerası olacaktır...**

Bu yola girenin yaşamı bir daha asla eskisi gibi olmaz. Samimiyetle ilk adımı atmaya karar verdiğinde; doğduğundan beri hiç uyanmadan yattığı bir yatakta, ağır ağır gözlerini açmaya başlar...